

Аксьонова Віра Ігорівна (м. Кропивницький) – кандидат філософських наук, доцент кафедри профпедагогіки та соціально-гуманітарних наук Льотної академії національного авіаційного університету

УДК 930(477)

ДОН КІХОТ – ПОСТНЕКЛАСИЧНИЙ СИМВОЛ ЛИЦАРСЬКОГО СЛУЖІННЯ ІДЕАЛАМ КОЗАКОФІЛЬСТВА

Національна ідея, якпошуксучасного типу духовноготлумачення боротьби за вимір «власного архетипу» України, корелюється Антоном Макаренком із збереженням історичного оптимізму, щоб подолати примітивний погляд носіїв малоросійщення на демократизацію і патріотизм.

Ключові слова: *метафізика, архетипи, цивілізація, національна ідея, патріотизм, козакофільська саморегуляція, Дон Кіхот Запорозький – Лицар печального образу.*

ДОН КИХОТ – ПОСТНЕКЛАСИЧЕСКИЙ СИМВОЛ РИЦАРСКОГО СЛУЖЕНИЯ ИДЕАЛАМ КОЗАКОФИЛЬСТВА

Национальная идея, как поиск современного типа духовного толкования борьбы за измерение «собственного архетипа» Украины, коррелируется Антоном Макаренко с сохранением исторического оптимизма, чтобы преодолеть примитивный взгляд носителей малоросийщення на демократизацию и патриотизм.

Ключевые слова: *метафизика, архетипы, цивилизация, национальная идея, патриотизм, козакофільська саморегуляція, Дон Кихот Запорожский - Рыцарь печального образа.*

DON QUIXOTE – POST-CLASSICAL SYMBOL OF CHIVALROUS SERVICE TO IDEALS OF KOZAKOPHILISM

The national idea, as a search for a modern type of spiritual interpretation of the struggle for measuring its "own archetype" of Ukraine, is correlated with Anton Makarenko, with the preservation of historical optimism, in order to overcome the primitive view of the bearers of small-towns on democratization and patriotism.

Key words: *metaphysics, archetypes, civilization, national idea, patriotism, kozakophilic self-regulation, Don Quixote Zaporozhsky - Knight of a sad image.*

Мета статті – з’ясувати актуалізацію пошуку сенсу національної ідеї в Україні в період становлення сталінізму та історичний вимір творчості видатного педагога Антона Макаренка – носія власного типу тлумачення козакофільства, так чи інакше пов’язаного з оптимізмом громадської «боротьби за суверенітет», оскільки філософія свободи допомогла зберегти дух етносоціальної єдності, долаючи примітивний погляд на демократизацію і патріотизм.

Постнекласична традиція вписується в онтологему спадщини А. С. Макаренка, створює уможливлення філософсько-виховне вчення, яке висвітлює дух свободи Вічно суцього, зокрема про найзагальніші види буття (Бог, світ, янголи, дух), оскільки метафізичний аналіз (Ю. Бохенський, Ж. Марітен, Йоан Павло II та ін.), конструює духовне буття свободи через субстанцію, її невід’ємні властивості - атрибути (Б. Спіноза, Р. Декарт, Г. Лейбниц, Б. Паскаль), поняття абсолютногочасу і простору (І. Ньютон, Г. Галілей); трансцендентне «розуміння апофеозу вільного буття». Європейська цивілізація відтворює

поміркованих прихильників еволюції історії опору сталінізму, висвітлюючи буття в усій його абстрактній містичності, використовує соціологічну форму метафізичного запитання: «До питань такого гатунку належать наступні: «Що є Я?», «Що є не - Я?», тобто світ; «Що є над - Я», тобто Абсолют ... А. С. Макаренко розглядає буття в руслі новітньої постнекласичної традиції, творчо осмислюючи досвід поєднання філософії, метафізики, гуманістики для універсальної відповіді на питання: «Чому історичний народ, котрий має багаточисельність, оригінальний внесок у європейську цивілізацію, майже до кінця ХХ ст., мав статус лише борця за самостійність». Метафізичне пізнання важливе для збагачення духом патріотизму філософії національної ідеї, що з'ясовує досвід етноцентризму, стилів громадянського інтерпретування досвіду національного самовизначення.

«Випадково чи ні ми називаємо своє людське існування буттям, Dasein? Dasein – існування: створює через це слово назву людської істоти (людини, Бога, речей), життя, яке є «буття-ось»..., підкреслював видатний філософ-екзистенціаліст, але зводити людину до її властивостей неможна, оскільки вона все ж більше суми тіла і душі, ... у неї є досвід безпосереднього розуміння своєї цінності (тобто трансцендентне проникнення у сутність свого Я - Авт.)» (М. Гайдеггер [5, С. 110-111]. Сутнісна модель виховання А. С. Макаренка характеризує в образі Дон Кіхота дух лицарського служіння національній ідеї тому, що вона має суб'єктивне відношення до обґрунтування гуманістики державотворення. «Дон Кіхот Запорозький» так шифрує видатний реформатор свій підхід до розпредметнення сенсу національної ідеї [4, С. 310] з тим, щоб дух лицарського націєтворення був освячений місцевою козацькою традицією, бо вона вже має власну галузь буття — онтологічне відношення доборців за самостійність. А. С. Макаренко – один із захисників цивілізаційної інституціалізації шляхетного патріотизму (про цей феномен першим концептуально оголосив Аристотель, у мистецтві - Мігель де Сервантес у «Дон Кіхоті»).

Ось чому, засновники постнекласичних концептів «лицаря української нації» в онтологічному образі створюють лише підстави для громадського спілкування, наприклад, Антон Макаренко, аналізуючи відвагу когорти Дон Кіхотів, через цей символ зміг оголосити, зокрема про спільноту письменників, філософів, вихователів і теологів, але зараз цей герменевтичний процес потрібний у площині метафізики представників захисту духовної еліти нескореної України, її свободи, Антон Макаренко в своєму особистісному символі Дон Кіхота використав свободу волі, дає конфронтацію з сталінським духом приниження національної гідності, щоб дух рідного тлумачення сенсу відносин виховання і держави відображував відносини Бога і людини, християнської теократії та національного самоврядування. «В целом - сверхчувственное и чувственное - в каком-то смысле одинаково... Уже один только факт докозательства бытия Божого... - метафизикой нивелируется и уплощается до уровня обыденного познания с той лишь разницей, что речь не идет о сверхчувственном, удостоверенном... откровением и церковным учением... Но это совершенно превратное истолкование аристотелевского «божественного»... Метафизическое есть сущее пусть и выше, но равно наличествующее на ряду с другим сущим» (М. Гайдеггер) [5, С. 147-148].

Не залишився осторонь цих проблем і А. С. Макаренко, видатний прихильник козацької України за доби «бунту мас» (Х. Ортега-і-Гасет). Він своєчасно запропонував залишити для колоністів (взагалі для своїх земляків) власні виховні роздуми («Педагогічна поема») лише в якості каркасу громадянського підходу до освітніх змін, чим розкрив значення системи власного форматування і отримання основної патріотичної інформації. Його приклад життя і досі часто дозволяв майбутнім поколінням у душі козакофільства продовжити творчий пошук сенсу життя. Патріотичний дух творчості А. С. Макаренка почав перехрещуватися з паралельним продовженням осмислення спадку інших видатних українських педагогів, - повернення до аналізу Кобзарєвого спадку, зокрема, його творчість не завжди мирно співпрацювала з представниками духовно-освітнього напрямку вульгарно-атеїстичної і державної думки.

Дух істини, що сповідував А. С. Макаренко має великий історичний сенс, бо він не сприймає прояви ні плебейського невігластва, ні малоросійської конформістської синтези, що проповідували і насаджували радянські радикали, оскільки прояви політичного невігластва заважають становленню «сім'ї великої, вільної, нової» (Т. Шевченко), про що завжди мріяли видатні літератори, педагоги, філософи, богослови та науковці. (М. Бердяєв, С. Булгаков, М. Драгоманов, М. Костомаров, В. Вернадський, О. Лосєв).

А. С. Макаренко за своїм моделюванням українського гуманістично-антропологічного пошуку сенсів буття, оголосив себе раз і назавжди одним з прихильників «філософії серця» (Г. Сковорода), оскільки і зараз його духовні нащадки продовжують прищеплювати моральні чесноти лицарів-запорожців як у загальній середній освіті, так і в професійно-технічних та спеціалізованих ліцеях, інших навчальних закладах.[1;2;6;7] В Україні системна сукупність гуманістичних обріїв «Країни знань» завжди продовжувала мати великий внесок у становлення складної структури та функції національного виховання, щоб включити «козацьку педагогіку» як матрицю реформування навчально-виховних комплексів.

Віртуальні сюжети «Педагогічної поеми» А. С. Макаренка торкаються і «філософії серця» Г. Сковороди, щоб зрозуміти дух поступу запорозьких лицарів, які і зараз живі віртуально як ідеал захисту української гідності. Але в радянську добу гідність відтворюється у латентній формі, вперше «лицарські риси» опосередковано були оприлюднені, як ідеальні типи активістів - цей феномен був запроваджений в дитячій комуні ім. М. Горького.

Досвід «козацького товариства» у колективістській моделі освітнього простору шифрується за символом Дон Кіхота, оскільки це поняття дозволяє конструювати важливі для того періоду раннього сталінізму зовнішні опозиційні дискурси, щоб у недалекому майбутньому знайти оригінальний шлях футурологічного рішення етносоціальних і ювентологічних проблем. Зміни сучасних освітніх та етнонаціональних і конфесійних проєктів, у дусі «рівнозначної багатоманітності», - сполученні з духом творчого підходу А. С. Макаренка до європейського вирішення питань козакофільсько-виховних, оскільки оригінально використовується спадщина як М. Сервантеса, також М. Гоголя, Великого Кобзаря, романтично-просвітницькі знахідки М. Пирогова і К. Ушинського, І. Мечнікова, В. Винниченка, Є. Маланюка, інших видатних діячів українського відродження.

В результаті герменевтичного аналізу творчості А.С. Макаренка слід виокремити специфічні умови панування духу політичного постмодерну: в національній освіті і культурі, – пов'язане з філософським визнанням багатоманітності шляхів розвитку українського духу, завдяки торжеству патріотичного єднання «батьків і дітей» навколо шляхетних ідеалів ітоді принцип «рівнозначної багатоманітності» є результатом зростання складності існування перформативної комунікації та поступу кризового соціуму, але в аспекті його культурної багатоманітності, щоб виявляти появу нових видів парадигмально-освітнього впливу форм світу, (наприклад, подвійне кодування, і одночасне звернення до комунікантів різноманіття чи статусу).

На основі національних цінностей патріотизму А. С. Макаренко називає себе «Дон Кіхот Запорозький» [4, С. 310] продовжив процес того добра, яке акумулює козацькі традиції, саме під час громадянського пошуку, громадського порозуміння як сенсу гуманістики націтворення Т. Шевченка. Цей видатний носій європейського вектору буття, зокрема незламних козакофілів, був для А. С. Макаренка моральним взірцем, оскільки зміг дати поштовх духу українських демократичних новацій, як прихильник постнекласичного розуміння суперечливості становлення політичної нації. Видатний педагог намагається використати спадок корифеїв на підтримку власної діяльності, щоб скасувати національну байдужість деяких лібералів, націонал-нігілістів тощо.

«Педагогічна поема» є латентною критикою споживацького відношення до українофільства, зокрема до ролі С. Петлюри або його принципів послідовників, з їх іноді історичною

імітацією поваги до спадку Великого Кобзаря, що видатний педагог показав на прикладі деяких викладачів, що своїми проявами побутового егоїзму майже паплюжили сенс українофільства та ігнорували в цьому питанні принцип європейського гуманізму. Одними із них були викладачі на прізвисько Дерюченко чи Родимчик, над позицією яких (малоросійська меншовартість) він іронізує.

«Дерюченко был ясен, как телеграфный столб: ... украсил все помещение колонии дешевыми портретами Шевченко ... Этому человеку... приходилось проделывать дела, кощунственно безразличные к украинской державности: дежурить по колонии, заходить в свинарню, отмечать прибытие на работу сводных отрядов, а в дни рабочих дежурств работать с колонистами. Это была для него... ненужная работа, а вся колония – совершенно бесполезное явление, не имеющее никакого отношения к мировой идее.» [4, С. 162]. Видатний педагог зриває плебейські комплекси малоросійської меншовартості: «Дерюченко вдруг заговорил по-русски..., началось с того, что жена Дерюченка... собиралась родить..., впрочем, он не был счастливым отцом, его первенец, названный Тарасом, прожил в родильном доме только одну неделю... Тараса Дерюченко еще не было на свете..., когда... воспитатели и весь персонал колонии получали пищевое довольствие..., масло. Мы вдруг стали получать с таким обилием, что я нашел возможным... выдать его в составе сухого пайка... Дерюченко (написав скаргу, що йому не дали масло на сина Тараса. – Авт.)...

-Почему не выданы жиры на моего сына?... Завгубнаробразом вызвал меня и сказал:

- Приходил ко мне ваш воспитатель с жалобой. Знаете что? Надо таких гнать..., невыносимого шкурника» [4, С. 173-174]

А. С. Макаренко припиняв розпалювання будь-яких форм національної ворожнечі, бо вважав її прояви комплексом малоросійської меншовартості серед колоністів та викладачів. Один з них на прізвище Родимчик викликав невдоволення «активу колоністів» своїм небажанням чесно ставитися до своїх професійних обов'язків, зокрема прикриваючися тим, що головний агроном за національністю український німець, заборонив йому пасти власну корову в загальному корівнику: «Задоров(один з «активістів»: А. С. Макаренко сенс поняття козакофільство розповсюджує на «актив», «пасив», «болото», «шпану», - структурні елементи етносоціальної спільноти.- Авт.), говорив:

- Зачем нужен этот Родимчик? Он целый день сидит у себя на квартире, а то уходит в деревню?... Придешь рапорт подписать, и то не найдешь: то он спит, то обедает, а то ему некогда – подожди. Какая с него польза?...

- Мы знаем, как должны работать воспитатели, - сказал Таранец. А Родимчик?... постоит с сапой полчаса..., а через два часа... уже он идет из деревни, что-нибудь в кошелке тащит... Я обещал ребятам принять меры... Наедине (вказує А. С. Макаренко. – Авт.) я начал его отчитывать... Родимчик прервал меня...:

- Я знаю, чьи это шутки, я очень хорошо знаю, кто под меня подкапывается, - это все немец этот! А вы лучше проверьте..., что этот человек..., чем Шере (прізвище співробітника. – Авт) кормит своего Милорда?... Он берет пшено..., варит... кашу..., дает собаке есть, ничего не платит... Я сказал Родимчику:

- Уезжайте вы лучше из колонии... Сегодня приказом я вас уволю... Где найти людей для этого (виховно-навчального процесу. – Авт.) проклятого дела? Настоящих людей? Настоящих людей? Это не так мало, черт его подери!». [4, С. 163-164]

А. Макаренко сміливо вказує на те, що із переорієнтацією українського поневоленого суспільства на рейки авторитарного йде деформація поняття «Хазяїн», попри офіційно оголошеного демократично-колегіального способу управління; з'явилася у той час і тенденція до механічного поєднання навколо офіційних ідеологем різних парадигм навчання й виховання, які були прийнятими в якості зразка на всіх етапах розвитку європейського світу.

При орієнтації на сталінізацію індивідуальної траєкторії ідеологічного розвитку учня, та - подолання майбутнього «політичного блюзнірства», як правило, це було дозволено (тимчасово), бо місцевий «хазяїн» (керівник своєї частки влади за правління деспота Й. Сталіна), привласнив, однак диктаторську роль собі, - ті чи інші «забобонні висловлювання» проти імперської влади взагалі не дозволялись. Ось чому, в «Педагогічній поемі» автор знаходе оригінальну форму, коли критично сприймає стратегію і тактику боротьби більшовиків або С. Петлюри, інших революціонерів-можновладців часу гострих змагань, що діяли під час громадянської війни, але часто-густо попри логіку політичного єднання автохтонів і нацменшин, обумовив стихійні прояви і насилля, і гуманістики змін українського буття.

Гуманізм, як складова перших підходів до сутності та сенсів боротьби за свободу буття, відображує дух соборної України, і, властивостей окремих її елементів, виведених у «Педагогічній поемі» з позицій філософії свободи, при повному відтворенні логіки становлення альтернативного буття, яка міститься в цих аксіоматичних козакофільських гіпотезах. Дух гуманістично-колективістської моделі освітнього простору розуміється А. С. Макаренком, як тривала і складна робота з духовними структурами, а не як вторинне інформування колоністів про зміну деяких духовних сутностей. У своїй аксіоматичній формі гуманістичні обрії освітнього простору представляються видатному педагогу сполученням лише зовні абстрактних форм «українського товариства» - соціуму - структур. І тоді учнівське самоврядування виявляється наближенням освітнього простору до лицарського духу української ідеї, до метафізичних таємниць, що навіть пов'язані з реальним гальмуванням ненависті до автохтонів, до селян або нацменшин. А. С. Макаренко, як українській патріот, не сприймає невігластво того чи іншого носія націоналофобії, ні пихатості західнофобів чи антисемітів всіх часів тощо. Хоча по суті і розкриває прояви невідомої сторони радянської побутової нетолерантності, що дозволяє козацьким нащадкам зрозуміти деякі аспекти величч локально-експериментальної дійсності; її видатний наставник розтлумачив у своїй концепції колективізму, коли описував кроки юнацького самоврядування, але під час аналізу висвітлював як роль козакофілів, так і труднощі створення соборності України. Видатний педагог-філософ має власне футурологічне уявлення про соціогуманістичну специфіку дій «пасиву», «болота», «шпани», «активістів», яка укладається в деякі з цих проявів (байдужість) своїх колег тощо. Макаренко своєю гуманістикою виховання примушував дітей подолати байдужість, - щодо ознак малоросійської меншовартості, що «нашла виход в пуганье евреев и издевательстве над ними» (А. С. Макаренко). [4, С. 77]

Метафізичне тлумачення принципів духовної саморегуляції європейського націєгенезу, тоді дає історичній освіті реальну софійну змогу час від часу перевіряти за критерієм гуманістики відтворення духу кордоцентрично-козакофільських форм існування, і, рівень активної політичної поведінки молодіжного колективу, освітнього простору тощо, чим Антон Макаренко виявив відношення до демократичної політичної культури, оскільки в освітньому просторі постійно виникають суттєві неспроможності, - між тим, що є, і тим що має бути. Зокрема, після початку світової пролетарської революції (жовтень 1917 р.), що нібито намагалася призвести до відмирання антагонізму держав, класів, пізніше націй, але в результаті тотального насилля посилив відтворення традицій дикунства і варварства, прояви шовінізму і націоналізму.

А. С. Макаренка турбує ряд питань європеїзації: кволюї передачі історичної спадщини, відмова влади від проблеми (часткового) збереження і гуманістичних цінностей і норм демократичного патріотизму. У першу чергу його турбують питання гальмування міжнаціональної комунікації, пов'язаних з тим, щоб було вчасно і суттєво продовжено духовне об'єднання громадян України (Схід і Захід), що є в основі сутнісно-складових важелів соборної держави. Гуманістична модель А. С. Макаренка пройшла перевірку часом важких іспитів, де вектор цивілізованого патріотизму теж визначає стратегію виховання, наприклад,

дослідження козацької мрії про власний гетьманат; має продовжувати еволюційні дії в аспекті переформатування освітнього простору, щоб виховати активну життєву позицію у значній частині нашого населення, без якої неможливо реформувати ні політику держави, ні дії суспільства. Що треба зробити, щоб мінімізувати почуття громадської байдужості або бунтарства чи стихійної участі у політичному житті країни?

Справа в тому, що загальноприйнята за часів А. С. Макаренка європейська філософсько-освітня парадигма й не ставила за мету розглянути феномен політики як номінації гуманістичного визначення «всього» дійсно політичного, тобто це був лише як прояв феномену «абстрактно-сутнісного знання». Видатний педагог цей феномен розглянув саме в пасіонарно-феноменологічному трансцензусі заміни більшовицької дихотомії «свій-чужий» на трихотомію «свій-чужий-інший», що є фактично номінацією демократичної «інтерсуб'єктивності», тобто, використовуючи ознаки козакофільства в українській інтерпретації гуманістики, щоб в освітньому просторі «хазяїном» була колективна воля, яка відтворює сенс самоврядування, допомагає в перспективі постійно відтворювати козацьке суспільство: як носія «духу європейської життєдайності».

Коли принижується дух свободи, пасіонарність шляхетних українських патріотів розкривається в кордоцентричному сенсі діалогів Дон Кіхота Запорозького, – Лицаря Печального образу і з Санчо Пансою (цю роль грають помічники видатного наставника, – критично сприймали радянські реалії, – традиція українського козакофільства, – як оригінальна інтерпретація національної зміни форм визвольної боротьби з історичним злом, всіма засобами, включаючи звичайну зброю та якісні зміни в альтернативному просторі, де діє логіка національних прогресивних символів. Образ Дон Кіхота потрібний, щоб позитивно висвітлювати дух європейської гуманістики та її вплив на всі ланки освітнього буття, створюючи ефект природного зближення навколо автохтонного етносу всіх представників нацменшин. В історії України вони завжди йшли за автохтонами-гуманістами шляхом добровільної українізації, асиміляції тощо.

«Дон Кіхот Запорозький» допоміг зрозуміти те, що навколо цивілізованої національної ідеї завжди об'єднуються люди честі, – ставлячи наголос так, щоб сам процес реформування держави відповідав європейським чеснотам. Зараз Дон Кіхоти необхідні для того, щоб освітній досвід впливав на весь соціокультурний простір. Освітній простір явив власному народу та світу якісні зміни, попри контрпропагандиським імперським міфологемам. Реформатори за покликанням здатні відправити в небуття будь-які прояви стереотипів минулого, прискорив розповсюдження українського цивілізованого патріотизму, оскільки творчість А. С. Макаренка протистояла схоластичному відтворенню масового «гвинтика» бюрократичного механізму.

Тому, не випадково, видатний реформатор діє як цивілізований Деміург, бо за його спадком в Україні, і, на всьому пострадянському просторі створювалася шляхетна доля тисяч прихильників гуманізації соціокультурного простору. Цей досвід є приклад гуманістичних змін у душі європейського націєтворення, і зараз його живлять і насаджують козакофіли-ентузіасти. Українська політична нація створюється поступово, завдяки поєднанню альтернативних символів колись поневоленого народу. Нашадки «філософії серця» працюють у сучасній манері, часто в опозиційній думці, репрезентують шляхетний прошарок народу; їх солідарність торкається всіх патріотів-носіїв європейського реформування освітнього простору, що, попри ситуативних негараздів, залишалися відвертими прихильниками козакофільства.

Загальноосвітній навчально-виховний проект А. С. Макаренка й зараз має забезпечувати парадигму кордоцентричного колективізму, оскільки козакофільський дух є в основі образу гуманістики національних змін загальної освіти, наповнюючи її всім тим лицарським духом, що було здійснено А. С. Макаренком. На забезпечування патріотичних потреб колоністів-громадян, вважав він, має бути спрямовані самоврядування у професійній і повній загальній середній освіті. Випускники цих навчальних закладів, які успішно пройшли кваліфікаційну

атестацію, часто і зараз отримують від його спадку патріотичний багаж, інтелектуальний та громадсько-кваліфікаційний статус. В тісному взаємозв'язку розгортається патріотизм дитячого (студентського) колективу, сполучений з вищими ідеалами Батьківщини. Остання парадигма виходить часто на світ у вигляді логічних наслідків з філософських аксіом, розумінні всього спектру колізій та досвіду втілення гуманістичної теорії, яку підживлює подолання стереотипів богоборства тощо.

Богоборці в своєму казарменому соціалізмі намагалися довести гуманізм до кінцевого заперечення свободи людини, до останнього опанування людиною революціоністською фразеологією деяких вульгарних проявів світського месіанізму. Хоча дух козакофільської необхідності поступово примушує до перетворення «маленької» людини в знаряддя не бюрократії і деспотизму, а виробничих сил і європейської гуманістики на користь вільної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аксьонова В. І. Метафізичний дискурс у контексті цивілізаційного розвитку України / В. І. Аксьонова, І. З. Скловський // Перспективи / За ред. А. І. Кавалерова. – 2008. – №4 (44). – С. 3-9.
2. Боринштейн Е. Р. Самореализация личности в трансформирующемся украинском обществе. /Е. Р. Боринштейн // Перспективы. -2005. - № 3. – С 102-107.
3. Лосев А. Философия имени /А. Лосев – М.: Москов. ун-т., 1990.- 269с.
4. Макаренко А. С. Педагогическая поэма / А. С. Макаренко.- К.:Рад. школа, 1987.-512с.
5. Хайдеггер М. Основные понятия метафизики / Мартин Хайдеггер //Вопросы философии – 1989.- №9 - С.108-159
6. Электронный ресурс: <http://vestnikzgia.com.ua>
7. Электронный ресурс: <http://halapsis.net/>

Атаманюк Зоя Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК:316.6+168.522

ЕКОНОМІЧНА СВОБОДА ОСОБИСТОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

В статті аналізується свобода особистості у розрізі соціально-філософського аспекту. Звертається увага на основні наукові підходи до аналізу особистості. Розглядаються в контексті соціально-філософської теорії свободи проблеми індивідуальної, особистісно орієнтовної свободи та становлення індивідуального в структурі особистості, розглянутої в умовах трансформації соціальної системи. Це і викликало наш інтерес до проблем економічної свободи, яка має свої основні принципи, а саме: економічну самостійність, економічну відповідальність, економічну рівноправність.

Ключові слова: *свобода, особистість, економічна свобода.*

**ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СВОБОДА ЛИЧНОСТИ:
СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ**

В статье анализируется свобода личности в разрезе социально-философского аспекта. Обращается внимание на основные научные подходы к анализу личности. Рассматриваются в контексте социально-философской теории свободы проблемы индивидуальной, лично ориентированной свободы и становления индивидуального в структуре личности, рассматриваемой в условиях трансформации социальной системы. Это и вызвало наш интерес к проблемам экономической свободы, которая имеет свои основные принципы, а именно: экономическую самостоятельность, экономическую ответственность, экономическое равноправие.

Ключевые слова: свобода, личность, экономическая свобода.

**ECONOMIC FREEDOM OF THE INDIVIDUAL:
THE SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECT**

The article analyzes freedom of the individual in the context of the socio-philosophical aspect. Attention is drawn to the main scientific approaches to the analysis of personality. They are considered in the context of the socio-philosophical theory of freedom of the problem of individual, personally oriented freedom and the formation of the individual in the structure of the individual, considered in the conditions of transformation of the social system. This caused our interest in the problems of economic freedom, which has its basic principles, namely: economic independence, economic responsibility, economic equality.

Key words: freedom, personality, economic freedom.

Актуальність. Процеси реформування, що відбуваються у всіх сферах нашого суспільства, стосуються економічних, політичних, соціальних, побутових та інших відносин. Це в свою чергу викликало піднесення науково-теоретичних досліджень проблем формування та розвитку соціально-філософських аспектів свободи особистості. В сучасних умовах вона проявляється через розбудову і вдосконалення суверенної, демократичної держави, громадянського суспільства, що є продуктом соціально-історичного процесу. Цей процес вимагає утвердження громадянської культури, в основі якої формується система ціннісних орієнтацій, поглядів, переконань, усвідомлюється місце в суспільстві, визначаються обов'язки і відповідальність перед співвітчизниками, Батьківщиною та вимагає розвитку таких елементів цивілізацій, як природа – суспільство – людина [8, с. 7].

Сучасна людина має як і свої права, так і обов'язки. Людина – це не повторна особистість, яка має право на вільний вибір чи власну думку.

Мета даної статті – проаналізувати свободу особистості у розрізі соціально-філософського аспекту.

Ступінь наукової розробки проблеми. Проблему особистості розглядали представники соціогенетичного напрямку (Е. Торндайк, Б. Скіннер, У. Доллард, К. Левін та інші), намагаючись пояснити особливості особистості виходячи зі структури суспільства, способів соціалізації, взаємин з оточуючими людьми. Представники біогенетичного підходу в основу розвитку особистості і формування типів її поведінки ставлять біологічні процеси дозрівання організму. С. Холл, наприклад, вважав, що розвиток особистості в згорнутому вигляді повторює стадії розвитку суспільства. Інший представник біогенетичного підходу Е. Кречмер виводив типи особистості і її поведінки з особливостей будови тіла людини.

Особливо яскраво принцип біологізму представлений в концепції особистості, розробленої